

## Özel Yetenekli Öğrencilerin Liderlik Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi<sup>1</sup>

DOI: 10.26466/opus.361971

\*

Eray Demircelik\* - Ayşe Sena Karacabey\*\* - Esra Dilara Cenani\*\*\*

\*Dr., Çetin Şen Bilim Sanat Merkezi, Kayseri/Türkiye

E-Posta: eraydemircelik@gmail.com ORCID: [0000-0002-3165-7211](https://orcid.org/0000-0002-3165-7211)

\*\*Çetin Şen Bilim Sanat Merkezi, Kayseri/Türkiye

E-Posta: aysesenakaracabey@gmail.com ORCID: [0000-0001-6556-6222](https://orcid.org/0000-0001-6556-6222)

\*\*\*Çetin Şen Bilim Sanat Merkezi, Kayseri/Türkiye

E-Posta: dilara05.02@gmail.com ORCID: [0000-0003-0726-807X](https://orcid.org/0000-0003-0726-807X)

### Öz

*Bu araştırmada, Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden özel yetenekli öğrencilerin liderlik becerilerinin ve liderliğe ilişkin algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada karma yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini, 2016-2017 eğitim öğretim döneminde Kayseri Çetin Şen Bilim ve Sanat Merkezine devam eden, 5.6.7 ve 8. sınıf seviyesinde toplam 135 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada, Ogurlu (2012) tarafından geliştirilen Liderlik Becerileri Ölçeği, yarı yapılandırılmış form ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma verileri SPSS istatistik paket programı ve içerik analizi tekniğinden faydalanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın nicel boyutunda öğrencilerin liderlik becerisi düzeyleri cinsiyet, okul türü, sınıf, etkinliklere katılım durumu ve aile geliri değişkenleri açısından ele alınmıştır. Nitel boyutta ise, özel yetenekli öğrenciler tarafından "liderlik" kavramı ile ilgili olarak toplam 68 adet geçerli metafor üretilmiş ve bu metaforlar üç kavramsal kategori altında toplanmıştır.*

**Anahtar Kelimeler:** Özel yetenekli çocuklar, liderlik becerileri, liderlik algısı, liderlik metaforları

<sup>1</sup> Bu çalışma, aynı adla TÜBİTAK 48. Lise Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması Kayseri Bölge Finalinde sergilenen projeden üretilmiştir.

## Examination of Leadership Skills of Special Talented Students in Terms of Some Variables

DOI: 10.26466/opus.361971

\*

### Abstract

*This study is aimed to examine the perceptions of leadership skills and leadership of special talented students attending to Science and Art Centers in terms of some variables. The Mixed method was used in the study. The sample consisted of 135 students from 5th.6th.7th and 8th grade, attending to Kayseri Çetin Şen Science and Art Center in 2016-2017 academic year. The Leadership Skills Scale by Ogurlu (2012) and a semi-structured form and personal information form were used. The data were analyzed using SPSS 22 software and content analysis technique. In the quantitative dimension of the study, the leadership skill levels of the students were examined in terms of gender, school type, class, participation in active participation and family income variables. In the qualitative dimension, a total of 68 valid metaphors were created by special talented students regarding the concept of "leadership" and these metaphors were grouped under three conceptual categories.*

**Key Words :** *Special talented students, leadership skills, perception of leadership, leadership metaphors*

## Giriş

Özel yetenekli bireylere tüm toplumlarda rastlamak mümkündür. Özel yetenekli bireyler kimi zaman yetenekleri ile toplumun dikkatini çekmiş, kimi zaman ise keşfedilememiş kabiliyetler olarak hayatlarını sürdürmüşlerdir. Günümüz rekabet dünyasında, devletler hayatta kalabilmek ve refah seviyelerini artırabilmek için bilim, sanat, spor gibi birçok alanda nitelikli ve yetişmiş insan gücüne ihtiyaç duymaktadırlar. Beyin gücü, bilgi çağı olarak adlandırılan bu çağda en önemli ekonomik girdiler arasında sayılmaktadır (Levent, 2012). Özellikle son yıllarda birçok ülkenin, özel yetenekli insanların bilgi ve kabiliyetlerinden yararlanma ve onları en iyi şekilde yetiştirmeye yönelik eğitici faaliyetlere hız verdiği görülmektedir (Baykoç Dönmez, 2005). Genel nüfusun %2'si oranında özel yetenekli birey olduğu düşünülürse, bu bireylerin eğitimlerine erken yaşlarda başlanması ve yeteneklerinin gelişimi büyük önem taşımaktadır (Davaslıgil, 2004).

Türk eğitim sisteminde yükseköğretimi bitiren bir birey için yaşamın ortalama 15 yılı, yaşamın ana hedefinin başarı olduğu okullarda geçmektedir (Toprak ve Selçuklu, 2012). Türk eğitim tarihinde Enderun gibi özel eğitim alanında çok özel bir kurum geçmişine sahip olunmasına rağmen, özel yeteneklilerin eğitime yönelik çalışmaların ancak son yıllarda hız kazandığı görülmektedir. Türkiye’de özel yetenekli çocukların eğitime yönelik en önemli uygulamalardan birisi, 80 ilde 106 merkezde hizmet veren ve yaklaşık 25 bin özel yetenekli öğrencinin eğitim aldığı Bilim ve Sanat Merkezlerinin (BİLSEM) kurulmasıdır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2016). Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi’ne göre, özel yetenekli birey; yaşlarına göre daha hızlı öğrenen; yaratıcılık, sanat, liderliğe ilişkin kapasitede önde olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayabilen, ilgi alanlarında bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren birey olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2016a). Özel tanılama sınavlarıyla BİLSEM’lere gelen öğrencilere, ilkokul ikinci sınıf seviyesinden başlayarak lise son sınıf seviyesine kadar ilgi, yetenek ve kabiliyetleri doğrultusunda farklı alanlarda eğitim alma ve kendini geliştirme imkânları verilmektedir. Liderlik eğitimleri de bu alanlardan birisidir. Özel yetenekli bireyler, gerek zekâları, gerek mizah anlayışları gerekse ileri

görüşlü olmaları sayesinde, karşılaştıkları sorunlarla başa çıkabilme, empatik dinleme, aldıkları sorumlulukları yerine getirme, grup ruhu oluşturma, girişken olma ve karar alırken objektif olma gibi liderlik becerileri açısından gelişime açık bir grup olma özelliği gösterirler (Ersoy ve Avcı, 2004).

Liderlik alanında çalışma yapan birçok araştırmacı liderliğin sonradan geliştirilebilen bir özellik olduğunu ve liderlik becerilerinin öğretilebileceği ve standart okul müfredatında uygulanmasının mümkün olduğunu savunmaktadır (Bennis, 1999; Fertman ve Long, 1990; Goldsmith 2000'den akt. Ogurlu, 2012). Liderlik becerilerinin ölçülmesi son dönem araştırmacılarının üzerinde düşünmeye başladığı bir konudur (Can, 2007; Demirçelik ve Korkmaz, 2017; Korkmaz, 2006). Cubba (2004), liderliğin ölçülmesini; kendini değerlendirme, grup dinamikleri becerileri üyelerinin lideri değerlendirmesi, birlikte olduğu kişilerce yapılan değerlendirme ve bağımsız gözlemcilerin değerlendirmeleri olmak üzere dört şekilde ele almıştır (Akt. Emir ve Acar, 2007). Liderlik tanılama ve tarama ölçekleri üzerinde akademik çalışmalar devam etmektedir (Döş, 2016; Kılınc ve Özdemir, 2016; Ogurlu, 2012). Çocuk ve gençlerin liderlik özelliklerine yönelik alan araştırmalarının sayısının artırılması yönünde çalışmalar yapılmaktadır (Clark ve Clark, 1994'den akt. Ogurlu, 2012).

Yapılan literatür taramasında, üstün yetenekli çocukların öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerileri (Ersoy ve Deniz, 2016), devam ettikleri okulları ile bilim ve sanat merkezine ilişkin metaforik algıları (Aslan ve Doğan, 2016), iletişim becerileriyle ilgili görüşleri (Koç, 2015), üstün yetenekli çocukların anne babalarının karşılaştıkları güçlükler (Çamdeviren, 2014), mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişki (Bozgeyikli, Doğan ve Işıklar, 2010), psikolojik ihtiyaçlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi (Doğan, 2015) gibi farklı değişkenlere yönelik çalışmalar olmasına karşın özel yetenekli öğrencilerin liderlik becerileri üzerine (Emir ve Acar, 2007) alanda çok az çalışma olduğu görülmüştür. BİLSEM'lerin sayısının gelecek yıllarda artacağı düşünüldüğünde, bu kurumların araştırmacılar tarafından her yönden incelenmesi, özel yetenekli öğrencilerin geliştirilmesine yönelik çalışmaların bilimsel bulgularla ortaya konulması, verilen eğitimin nitelik ve niceliği açısından önem taşımaktadır. Çünkü bilindiği üzere Türkiye'nin

yaşam koşulları ve mevcut sınav sistemleri öğrencilerin kişilik özelliklerine göre tercih yapmalarını zorlaştırabilmektedir (Çetinkaya ve Toprak, 2016). Bu çalışmada Bilim ve Sanat Merkezlerinde öğrenim gören özel yetenekli çocukların liderlik becerilerinin geliştirilmesi ve liderliğin önemi vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın özel yetenekliler alanındaki tüm paydaşlara, politika belirleyicilerine ve alan araştırmacılarına fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, özel yetenekli öğrencilerin liderlik beceri düzeylerini belirleyebilmek ve liderlik becerileri ile farklı değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin bulunup bulunmadığını ortaya çıkarabilmektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt sorulara cevap aranmıştır.

1. Özel yetenekli öğrencilerin liderlik becerileri düzeyleri nasıldır?
2. Özel yetenekli öğrencilerin liderlik becerileri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
3. Özel yetenekli öğrencilerin liderlik becerileri okul türüne göre farklılık göstermekte midir?
4. Özel yetenekli öğrencilerin liderlik becerileri sınıf düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
5. Özel yetenekli öğrencilerin liderlik becerileri etkinliklere katılma durumuna göre farklılık göstermekte midir?
6. Özel yetenekli öğrencilerin liderlik becerileri ailelerin gelir düzeyine göre farklılık göstermekte midir?

## Yöntem

Araştırmada, nitel ve nicel boyutlu karma yöntem kullanılmıştır. Greene, Krayder ve Mayer (2005) sosyal bilimlerde, iki ya da daha fazla analiz veya veri toplama yolunun aynı araştırmada amaçlı olarak kullanılmasını karma yöntem olarak tanımlamışlardır (Akt. Beycioğlu ve Aslan, 2012). Araştırmanın nicel boyutunda, tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da hâlihazırda var olan durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2002). Araştırmanın nitel boyutunda, özel yetenekli öğrencilerin liderlik kavramına ilişkin sahip oldukları algılarını metaforlar yardımıyla belirleyebilmek için nitel

araştırma desenlerinden olgubilim (phenomenology) deseni kullanılmıştır. Metaforlar zengin bulgular elde etmek adına kullanılabilen nitel veri toplama araçlarıdır (Şimşek ve Yıldırım, 2011).

### **Çalışma Grubu**

Araştırmanın çalışma grubunu, 2016-2017 eğitim öğretim döneminde Kayseri Çetin Şen Bilim ve Sanat Merkezine devam eden, 5.6.7 ve 8. sınıf seviyesinde toplam 135 özel yetenekli öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin 58 (%43,0)'i kız, 77 (%57,0)'si erkektir.

### **Verilerin Toplanması**

Araştırma verilerinin toplanmasında, öğrencilerin demografik bilgilerini elde etmek amacıyla kişisel bilgi formu, öğrencilerin liderlik kavramına ilişkin metaforlarını ortaya çıkarmak için "Liderlik denilince aklınıza gelen ilk ifadeyi, kelime/kelimeleri yazınız" sorusunun yer aldığı yarı yapılandırılmış form ve Liderlik Becerileri Ölçeğini (Ogurlu, 2012) içeren veri toplama seti kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından, 170 adet form dağıtılmış ve geri dönen 146 forma tek tek numara verilerek veri girişi yapılmıştır. Toplanan 11 form hata ve eksiklikler nedeniyle iptal edilmiştir. Hatasız ve eksiksiz doldurulan 135 adet formdan elde edilen bilgiler ile analizler yapılmıştır.

### **Liderlik Becerileri Ölçeği (LİBÖ)**

Ogurlu (2012) tarafından geliştirilen Liderlik Becerileri Ölçeği (LİBÖ), 5,6,7 ve 8. sınıf öğrencilerin liderlik becerilerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş ve bu yaşlara uygulanabilecek, toplam 41 maddeden oluşmaktadır (Ek-1). Ölçekte 5'li Likert tipi dereceleme kullanılmıştır. Olumlu maddeler "Bana her zaman uygun =5", "Bana çoğunlukla uygun =4", "Bana bazen uygun = 3", "Bana çok az uygun =2" ve "Bana hiçbir zaman uygun değil =1" şeklinde 5' den 1'e doğru puanlanmış; olumsuz maddeler ise tersten hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenirliliği .89 düzeyinde

yüksek bir değer olarak bulunmuştur. Ölçeğin; 1,3,5,6,7,11,28,30. maddeleri sorun çözme; 20,21,23,24,25,40,41. maddeleri grup dinamikleri, 10,14,15,16,17,18. maddeleri hedef belirleme; 38,39,29. maddeleri azim; 37,35,26. maddeleri öfke kontrolü; 33,34,32,12. maddeleri çekingenlik; 2,22,19. maddeleri önderlik; 4,31. maddeleri yaratıcılık; 36,27,8. maddeleri empati, 9,13. maddeleri hitabet faktörleri için puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 41, en yüksek puan ise 205'dir. 10, 12, 15, 19, 26, 29, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39. maddeler ters madde olarak belirlenmiştir (Ogurlu, 2012).

### Verilerin Analizi

Bu çalışmadaki istatistiksel analizler SPSS 22.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Liderlik becerileri ölçeğinin tüm boyutlarından elde edilen puanların cinsiyet değişkenine göre farklılaşım farklılaşmadığını incelemek için bağımsız grup T-testi, sınıf değişkenine göre farklılaşım farklılaşmadığını incelemek için Kruskal Wallis-H testi, ilgili alt boyutlarda grupların puan ortalamaları arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi, ölçek puanlarının aile gelir durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşım durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve grupların puan ortalamaları arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla TUKEY testi kullanılmıştır. Araştırmanın nitel verilerinin analizinde ise içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde, özel yetenekli öğrencilerin liderlik kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar, word programı aracılığıyla bilgisayara aktarılmış, adlandırma, eleme, gruplandırma ve geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması süreçlerinden oluşan beş aşamalı bir değerlendirme yapılmıştır (Saban, 2008). Nitel verilerin geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşamasında, üretilen metaforların kategorilerinin onaylanması amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur. Nitel çalışmalarda, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun %90 ve üzeri olduğu durumlarda geçerli bir güvenilirlik sağlanmış olmaktadır (Saban, 2008). Yaptığımız bu araştırmanın güvenilirliği, Miles ve Huberman (1994)'nin formülü (Güvenirlik= Görüş birliği/Görüş birliği+Görüş ayrılığı x 100) ile hesaplanmıştır (Akt. Şenel ve Aslan, 2014). Katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda "liderlik" kavramı ile ilgili olarak ortaya

çıkan 68 metafordan üç tanesinde (lider, taht, bilmek) araştırmacılar ve uzman tarafından görüş ayrılığı olmuştur. Hesaplamalar sonucunda liderlik kavramına ait metafor sonuçlarının güvenilirliği yaklaşık % 95.7 olarak hesaplanmıştır. Frekansların hesaplanması ve verilerin yorumlanması aşamasında oluşturulan kategoriler tablolaştırılmış ve özel yetenekli öğrencilerin bu metaforları kullanma sıklıkları frekans ve yüzde olarak ifade edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre veriler yorumlanmıştır.

## Bulgular

Bu bölümde veri toplama araçları ile elde edilen verilerin ışığında ortaya çıkan bulgular sunulmuştur. Araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin demografik bilgilerinin frekans ve yüzdeler dağılımlarına Tablo 1'de yer verilmiştir.

**Tablo 1. Araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin demografik özellikleri**

Değişken	Kategoriler	f	%
Cinsiyet	Kız	58	43.0
	Erkek	77	57.0
Sınıf	5.sınıf	29	21.5
	6.sınıf	29	21.5
	7.sınıf	59	43.7
	8.sınıf	18	13.3
Okul Türü	Özel Okul	64	47.4
	Devlet Okulu	71	52.6
Etkinlik	Katılmıyorum	62	45.9
	Düzenli sportif etkinliğe devam ediyorum	55	40.7
	Düzenli sanat etkinliğine devam ediyorum	18	13.3
Gelir Düzeyi	Orta	37	27.4
	Orta üstü	37	27.4
	Yüksek	31	23.0
	Çok yüksek	30	22.2
<b>Toplam</b>		135	100

Tablo 1'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan 135 özel yetenekli öğrencinin, 58'i (%43.0) kız, 77'si (%57.0) erkektir. Araştırmaya katılan öğrencilerin, 29'u (%21.5) 5. sınıfa, 29'u (%21.5) 6. sınıfa, 59'u (%43.7) 7. sınıfa ve 17'si (%12.6) 8. sınıfa gitmektedir. Araştırma grubu öğrencilerinin, 64'ü (%47.4) özel okulunda, 71'i (%52.6) devlet okulunda eğitim görmektedir.



Herhangi bir etkinlik yapıyor musunuz sorusuna öğrencilerin 62'si (%45.9) hayır, 55'i (%40.7) düzenli sportif etkinlik, 18'i (%13.3) düzenli sanat etkinliklerine katıldığını belirtmiştir. Öğrencilerin 37'si (%27.4) orta, 37'si (%27.4) orta üstü, 31'i (%23) yüksek, 30'u (%22.2) çok yüksek gelir grubunda olduğunu belirtmiştir.

Tablo 2'de özel yetenekli öğrencilerin LİBÖ'nün alt boyutlarına ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

**Tablo 2. LİBÖ'nün alt boyutlarına ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri**

Alt Boyutlar	N	En düşük	En yüksek	$\bar{x}$	S
Sorun çözme	135	19.00	40.00	33.30	4.74
Grup dinamikleri	135	23.00	35.00	31.99	2.92
Hedef belirleme	135	12.00	30.00	24.62	3.76
Azim	135	3.00	15.00	12.13	2.72
Öfke kontrolü	135	3.00	15.00	8.83	3.42
Çekingenlik	135	4.00	20.00	13.95	3.90
Önderlik	135	3.00	15.00	11.15	2.86
Yaratıcılık	135	4.00	10.00	8.84	1.33
Empati	135	3.00	15.00	12.94	2.43
Hitabet	135	2.00	10.00	8.62	1.46
<b>Toplam</b>	135	106.0	199.0	166.42	17.23

Tablo 2'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan 135 özel yetenekli öğrencinin, sorun çözme puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ( $\bar{x}$ ) 33.30; standart sapma değeri (S) 4.74, grup dinamikleri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ( $\bar{x}$ ) 31.99; standart sapma değeri (S) 2,92'dir. Hedef belirleme puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ( $\bar{x}$ ) 24.62; standart sapma değeri (S) 3,76, azim puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ( $\bar{x}$ ) 12.13; standart sapma değeri (S) 2,72'dir. Öfke kontrolü puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ( $\bar{x}$ ) 8.83; standart sapma değeri (S) 3,42, çekingenlik puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ( $\bar{x}$ ) 13.95; standart sapma değeri (S) 3,90'dir. Yaratıcılık puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ( $\bar{x}$ ) 8.84; standart sapma değeri (S) 1,33, empati puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ( $\bar{x}$ ) 12.94; standart sapma değeri (S) 2,43'dir. Hitabet puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ( $\bar{x}$ ) 8.62; standart sapma değeri (S) 1,46'dir. Elde edilen ortalama değerler gözönüne alındığında, ölçeğin öfke kontrolü alt

boyutunda orta düzey, diğer tüm alt boyutlarda yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 3'te özel yetenekli öğrencilerin LİBÖ puanlarının cinsiyet değişkenine göre bağımsız grup T- Testi sonuçları verilmiştir.

**Tablo 3. LİBÖ puanlarının cinsiyet değişkenine göre bağımsız grup t- testi sonuçları**

Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	Ss.	t	p
Sorun çözme	Kız	58	34,08	4,60	1,675	,096
	Erkek	77	32,71	4,78		
Grup dinamikleri	Kız	58	32,68	2,53	2,521*	,013
	Erkek	77	31,46	3,09		
Hedef belirleme	Kız	58	25,25	3,89	1,698	,092
	Erkek	77	24,15	3,61		
Azim	Kız	58	12,79	2,54	2,485*	,014
	Erkek	77	11,63	2,77		
Öfke kontrolü	Kız	58	8,84	3,52	,023	,982
	Erkek	77	8,83	3,36		
Çekingenlik	Kız	58	14,55	3,38	1,549	,124
	Erkek	77	13,50	4,21		
Önderlik	Kız	58	11,79	2,93	2,277*	,024
	Erkek	77	10,67	2,74		
Yaratıcılık	Kız	58	8,89	1,18	,393	,695
	Erkek	77	8,80	1,44		
Empati	Kız	58	13,41	2,27	1,946	,054
	Erkek	77	12,59	2,50		
Hitabet	Kız	58	8,81	1,33	1,298	,197
	Erkek	77	8,48	1,55		
Toplam	Kız	58	171,13	17,11	2,830*	,005
	Erkek	77	162,87	16,56		

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin cinsiyetlerine göre liderlik becerilerinin sorun çözme, hedef belirleme, öfke kontrolü, çekingenlik, yaratıcılık, empati ve hitabet alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Bununla birlikte ölçeğin grup dinamikleri alt boyutunda kız öğrencilerin ortalamasının 32,68 erkek öğrencilerin ortalamasının ise 31,46 olduğu görülmektedir. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri ( $t=2,521$ ,  $p<,05$ ) grupların puan ortalamaları arasındaki farkın ,05 düzeyinde anlamlı olduğunu ifade etmektedir. Bu bulguya göre kız öğrencilerin grup dinamikleri, erkek öğrencilerin grup dinamiklerinden anlamlı düzeyde yüksektir.

Ölçeğin azim alt boyutunda kız öğrencilerin ortalamasının 12,79, erkek öğrencilerin ortalamasının ise 11,63 olduğu görülmektedir. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri ( $t=2,485$ ,  $p<,05$ ) grupların puan ortalamaları arasındaki farkın ,05 düzeyinde anlamlı olduğunu ifade etmektedir. Bu bulguya göre kız öğrencilerin azim alt boyutu puanları, erkek öğrencilerin azim alt boyutu puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Ölçeğin önderlik alt boyutunda kız öğrencilerin ortalamasının 11,79 erkek öğrencilerin ortalamasının ise 10,67 olduğu görülmektedir. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri ( $t=2,277$ ,  $p<,05$ ) grupların puan ortalamaları arasındaki farkın ,05 düzeyinde anlamlı olduğunu ifade etmektedir. Bu bulguya göre kız öğrencilerin önderlik becerileri, erkek öğrencilerin önderlik becerilerinden anlamlı düzeyde yüksektir.

Ölçeğin tüm alt boyutlarının genel ortalamasında, kız öğrencilerin ortalamasının 171,13, erkek öğrencilerin ortalamasının ise 162,87 olduğu görülmektedir. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri ( $t=2,830$ ,  $p<,05$ ) grupların puan ortalamaları arasındaki farkın ,05 düzeyinde anlamlı olduğunu ifade etmektedir. Bu bulguya göre kız öğrencilerin liderlik becerileri, erkek öğrencilerin liderlik becerilerinden anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 4'te özel yetenekli öğrencilerin LİBÖ puanlarının okul türü değişkenine göre bağımsız grup T- Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin okul türlerine göre liderlik becerilerinin sorun çözme, hedef belirleme, azim, öfke kontrolü, önderlik, yaratıcılık, empati, hitabet alt boyutlarında ve genel puanda gruplar arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Ölçeğin grup dinamikleri alt boyutunda özel okula giden öğrencilerin ortalamasının 31,12 devlet okuluna giden öğrencilerin ortalamasının ise 32,77 olduğu görülmektedir. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri ( $t=-3,404$ ,  $p<,05$ ) grupların puan ortalamaları arasındaki farkın ,05 düzeyinde anlamlı olduğunu ifade etmektedir.

**Tablo 4. LİBÖ puanlarının okul değişkenine göre bağımsız grup t- testi sonuçları**

Boyutlar	Okul türü	N	$\bar{x}$	Ss.	t	p
Sorum çözme	Özel okul	64	33,07	5,158	-,523	,602
	Devlet okulu	71	33,50	4,358		
Grup dinamikleri	Özel okul	64	31,12	3,359	<b>-3,404*</b>	<b>,001</b>
	Devlet okulu	71	32,77	2,205		
Hedef belirleme	Özel okul	64	24,29	3,684	-,976	,331
	Devlet okulu	71	24,92	3,829		
Azim	Özel okul	64	12,00	2,719	-,538	,592
	Devlet okulu	71	12,25	2,750		
Öfke kontrolü	Özel okul	64	8,89	3,357	,172	,864
	Devlet okulu	71	8,78	3,500		
Çekingenlik	Özel okul	64	14,73	3,497	<b>2,235*</b>	<b>,027</b>
	Devlet okulu	71	13,25	4,132		
Önderlik	Özel okul	64	11,06	3,049	-,357	,722
	Devlet okulu	71	11,23	2,712		
Yaratıcılık	Özel okul	64	8,82	1,375	-,135	,893
	Devlet okulu	71	8,85	1,301		
Empati	Özel okul	64	12,53	2,672	-1,905	,059
	Devlet okulu	71	13,32	2,156		
Hitabet	Özel okul	64	8,56	1,510	-,448	,655
	Devlet okulu	71	8,67	1,432		
Toplam	Özel okul	64	165,10	19,284	-,839	,403
	Devlet okulu	71	167,60	15,198		

Bulgulara göre devlet okuluna giden öğrencilerin grup dinamikleri, özel okula giden öğrencilerin grup dinamiklerinden anlamlı düzeyde yüksektir.

Ölçeğin çekingenlik alt boyutunda, özel okula giden öğrencilerin ortalamasının 14,73 devlet okuluna giden öğrencilerin ortalamasının ise 13,25 olduğu görülmektedir. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri ( $t=2,235$ ,  $p<,05$ ) grupların puan ortalamaları arasındaki farkın ,05 düzeyinde anlamlı olduğunu ifade etmektedir. Bu bulguya göre özel okula giden öğrencilerin çekingenlik alt boyutu puanları, devlet okuluna giden öğrencilerin çekingenlik alt boyutu puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 5’de özel yetenekli öğrencilerin LİBÖ Puanlarının sınıf değişkenine göre Kruskal Wallis-H Testi sonuçları verilmiştir.

**Tablo 5. LİBÖ puanlarının sınıf değişkenine göre Kruskal Wallis-H testi sonuçları**

Boyutlar	Sınıflar	N	Sıra Ort.	$\chi^2$	p	FARK
Sorun çözme	5. sınıf	29	72,53	8,23	,041	6. Sınıf > 7. Sınıf 7. Sınıf < 8. Sınıf
	6. sınıf	29	77,69			
	7. sınıf	59	57,40			
	8. sınıf	17	80,26			
Grup dinamikleri	5. sınıf	29	72,08	6,02	,111	
	6. sınıf	29	78,74			
	7. sınıf	59	59,12			
	8. sınıf	17	73,29			
Hedef belirleme	5. sınıf	29	63,70	4,15	,245	
	6. sınıf	29	73,40			
	7. sınıf	59	63,33			
	8. sınıf	17	82,59			
Azim	5. sınıf	29	78,18	6,07	,108	
	6. sınıf	29	76,26			
	7. sınıf	59	60,29			
	8. sınıf	17	62,71			
Öfke kontrolü	5. sınıf	29	78,45	9,18	,027	5. Sınıf > 8. Sınıf 6. Sınıf > 8. Sınıf 7. Sınıf > 8. Sınıf
	6. sınıf	29	68,79			
	7. sınıf	59	69,47			
	8. sınıf	17	43,12			
Çekingenlik	5. sınıf	29	67,23	,52	,913	
	6. sınıf	29	64,43			
	7. sınıf	59	70,54			
	8. sınıf	17	66,62			
Önderlik	5. sınıf	29	74,80	4,84	,183	
	6. sınıf	29	72,16			
	7. sınıf	59	59,81			
	8. sınıf	17	77,32			
Yaratıcılık	5. sınıf	29	78,27	8,30	,040	5. Sınıf > 7. Sınıf 6. Sınıf > 7. Sınıf
	6. sınıf	29	77,29			
	7. sınıf	59	58,19			
	8. sınıf	17	68,06			
Empati	5. sınıf	29	78,82	6,94	,074	
	6. sınıf	29	75,09			
	7. sınıf	59	58,77			
	8. sınıf	17	68,85			
Hitabet	5. sınıf	29	77,75	3,82	,281	
	6. sınıf	29	71,74			
	7. sınıf	59	63,23			
	8. sınıf	17	60,97			

Tablo 5 incelendiğinde LİBÖ puanlarının sınıf değişkenine göre, grup dinamikleri, hedef belirleme, azim, çekingenlik, önderlik, empati, hitabet

alt boyutlarında anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir.

Bununla birlikte sorun çözme, öfke kontrolü, yaratıcılık alt boyutlarında, sınıf değişkenine göre gruplar arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu belirlenmiştir. İlgili alt boyutlardaki grupların puan ortalamaları arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla gruplar arasında ikili karşılaştırmalar yapılmıştır.

Buna göre LİBÖ ölçeğinin sorun çözme alt boyutunda; 6. ve 7. sınıflar ile 7. ve 8. sınıflar, öfke kontrolü boyutunda; 5. ve 8. sınıflar, 6. ve 8. sınıflar ile 7. ve 8. sınıflar, yaratıcılık boyutunda; 5. ve 7. sınıflar ile 6. ve 7. sınıflar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu bulgudan hareketle sıra ortalamaları dikkate alındığında, 6. sınıf öğrencilerinin 7. sınıf öğrencilerinden ve 8. sınıf öğrencilerinin 7.sınıf öğrencilerinden daha iyi sorun çözme becerisine sahip olduğu söylenilebilir. Öfke kontrolü sıra ortalamaları dikkate alındığında, 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin 8. sınıfa giden öğrencilere göre daha iyi durumda oldukları söylenilebilir. Yaratıcılık boyutu sıra ortalamaları dikkate alındığında, 5. ve 6. sınıfların 7. sınıflara göre üstün bir durumda olduğu söylenilebilir.

Tablo 6'da özel yetenekli öğrencilerin LİBÖ puanlarının etkinlik değişkenine göre Kruskal Wallis-H Testi değerleri verilmiştir.

Tablo 6 incelendiğinde LİBÖ puanlarının etkinlik değişkenine göre, grup dinamikleri, hedef belirleme, azim, öfke kontrolü, önderlik, yaratıcılık ve empati alt boyutlarında anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir

Bununla birlikte sorun çözme, çekingenlik ve hitabet alt boyutlarında, etkinlik değişkenine göre gruplar arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu belirlenmiştir. İlgili alt boyutlardaki grupların puan ortalamaları arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla gruplar arasında ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Buna göre sorun çözme, çekingenlik ve hitabet alt boyutlarında; herhangi bir etkinliğe düzenli katılmayanlar ile düzenli spor etkinliklerine devam edenler, hitabet alt boyutunda ise düzenli spor etkinliklerine devam edenler ile düzenli sanat etkinliklerine devam edenler arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle sıra ortalamaları dikkate alındığında, düzenli spor etkinliklerine devam edenlerin düzenli olarak herhangi bir etkinliğe devam etmeyenlere göre daha iyi sorun çözme becerisine sahip olduğu söylenilebilir.

**Tablo 6. LİBÖ puanlarının etkinlik değişkenine göre Kruskal Wallis-H testi sonuçları**

Boyutlar	Etkinlik	N	Sıra Ort.	$\chi^2$	p	FARK
Sorun çözme	Katılmıyorum	62	57,40	8,74	,013	Katılmıyorum >
	Düzenli spor etkin devam ed.	55	78,38			Düzenli spor et.
	Düzenli sanat etkin devam ed.	18	72,78			Devam ed.
Grup dinamikleri	Katılmıyorum	62	66,12	,293	,864	
	Düzenli spor etkin devam ed.	55	69,97			
	Düzenli sanat etkin devam ed.	18	68,44			
Hedef belirleme	Katılmıyorum	62	63,35	1,63	,441	
	Düzenli spor etkin devam ed.	55	71,95			
	Düzenli sanat etkin devam ed.	18	71,94			
Azim	Katılmıyorum	62	60,27	4,58	,101	
	Düzenli spor etkin devam ed.	55	74,59			
	Düzenli sanat etkin devam ed.	18	74,47			
Öfke kontrolü	Katılmıyorum	62	60,44	4,53	,103	
	Düzenli spor etkin devam ed.	55	73,21			
	Düzenli sanat etkin devam ed.	18	78,14			
Çekingenlik	Katılmıyorum	62	56,17	11,29	,004	Katılmıyorum <
	Düzenli spor etkin devam ed.	55	80,26			Düzenli spor et.
	Düzenli sanat etkin devam ed.	18	71,28			Devam ed.
Önderlik	Katılmıyorum	62	59,43	5,92	,052	
	Düzenli spor etkin devam ed.	55	73,75			
	Düzenli sanat etkin devam ed.	18	79,97			
Yaratıcılık	Katılmıyorum	62	61,99	4,04	,133	
	Düzenli spor etkin devam ed.	55	75,59			
	Düzenli sanat etkin devam ed.	18	65,50			
Empati	Katılmıyorum	62	64,62	3,51	,173	
	Düzenli spor etkin devam ed.	55	66,77			
	Düzenli sanat etkin devam ed.	18	83,39			
Hitabet	Katılmıyorum	62	61,82	7,03	,030	Katılmıyorum <
	Düzenli spor etkin devam ed.	55	78,27			Düzenli spor et.
	Düzenli sanat etkin devam ed.	18	57,89			Devam ed.

Düzenli olarak herhangi bir etkinliğe katılmayanların çekingenlik alt boyutunda düzenli spor etkinliklerine devam edenlere oranla daha iyi ortalamaya sahip olduğu söylenilebilir. Hitabet alt boyutunda düzenli spor etkinliklerine devam edenlerin, düzenli sanat etkinliklerine devam edenlerden daha iyi bir ortalamaya sahip olduğu dolayısıyla hitabet becerilerinin yüksek olduğu düşünülebilir.

Öğrencilerin, LİBÖ puanlarının aile gelir durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans

analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7 incelendiğinde sorun çözme alt boyutunda en yüksek puan ortalamasının 35,7333 ile aile gelir durumu çok yüksek olan öğrencilere ait olduğu, bunu sırasıyla 33,3784 ile orta, 32,4516 ile yüksek ve 31,9730 ile orta üstü gelir seviyelerinin izlediği görülmektedir.

Grup dinamikleri alt boyutunda en yüksek puan ortalamasının 32,4667 ile aile gelir durumu çok yüksek olan öğrencilere ait olduğu, bunu sırasıyla 32,4595 ile orta, 31,9459 ile orta üstü ve 31,0323 ile yüksek gelir seviyelerinin izlediği görülmektedir.

Hedef belirleme alt boyutunda en yüksek puan ortalamasının 26,3000 ile aile gelir durumu çok yüksek olan öğrencilere ait olduğu, bunu sırasıyla 24,3784 ile orta üstü, 24,2581 ile yüksek ve 23,8378 ile orta gelir seviyelerinin izlediği görülmektedir.

Azim alt boyutunda en yüksek puan ortalamasının 12,2903 ile aile gelir durumu yüksek olan öğrencilere ait olduğu, bunu sırasıyla 12,2162 ile orta, 12,0811 ile orta üstü ve 11,9333 ile çok yüksek gelir seviyelerinin izlediği görülmektedir.

Öfke kontrolü alt boyutunda en yüksek puan ortalamasının 9,2162 ile aile gelir durumu orta üstü olan öğrencilere ait olduğu, bunu sırasıyla 9,1290 ile yüksek, 8,9459 ile orta ve 7,9333 ile çok yüksek gelir seviyelerinin izlediği görülmektedir.

Çekingelik alt boyutunda en yüksek puan ortalamasının 15,5333 ile aile gelir durumu çok yüksek olan öğrencilere ait olduğu, bunu sırasıyla 14,2581 ile yüksek, 13,6486 ile orta üstü ve 12,7297 ile orta gelir seviyelerinin izlediği görülmektedir.

Önderlik alt boyutunda en yüksek puan ortalamasının 12,0000 ile aile gelir durumu çok yüksek olan öğrencilere ait olduğu, bunu sırasıyla 11,2258 ile yüksek, 10,8919 ile orta üstü ve 10,6757 ile orta gelir seviyelerinin izlediği görülmektedir.

Yaratıcılık alt boyutunda en yüksek puan ortalamasının 9,2000 ile aile gelir durumu çok yüksek olan öğrencilere ait olduğu, bunu sırasıyla 9,1935 ile yüksek, 8,9459 ile orta ve 8,1622 ile orta üstü gelir seviyelerinin izlediği görülmektedir.



**Tablo 7. Aile gelir durumu LİBÖ puanlarına ilişkin n, x ve S değerleri**

Boyutlar	Gelir	N	$\bar{x}$	S.
Sorun çözme	Orta	37	33,3784	4,75132
	Orta üstü	37	31,9730	5,09077
	Yüksek	31	32,4516	4,33466
	Çok yüksek	30	35,7333	3,88572
Grup dinamikleri	Orta	37	32,4595	2,83426
	Orta üstü	37	31,9459	2,48267
	Yüksek	31	31,0323	3,28110
	Çok yüksek	30	32,4667	3,02556
Hedef belirleme	Orta	37	23,8378	4,64587
	Orta üstü	37	24,3784	3,06731
	Yüksek	31	24,2581	3,52106
	Çok yüksek	30	26,3000	3,18564
Azim	Orta	37	12,2162	2,87842
	Orta üstü	37	12,0811	2,61808
	Yüksek	31	12,2903	2,67324
	Çok yüksek	30	11,9333	2,85190
Öfke kontrolü	Orta	37	8,9459	3,31617
	Orta üstü	37	9,2162	3,66769
	Yüksek	31	9,1290	3,10636
	Çok yüksek	30	7,9333	3,55191
Çekingenlik	Orta	37	12,7297	3,98364
	Orta üstü	37	13,6486	3,45781
	Yüksek	31	14,2581	4,19498
	Çok yüksek	30	15,5333	3,58862
Önderlik	Orta	37	10,6757	3,09169
	Orta üstü	37	10,8919	2,42423
	Yüksek	31	11,2258	2,83678
	Çok yüksek	30	12,0000	3,06257
Yaratıcılık	Orta	37	8,9459	1,22352
	Orta üstü	37	8,1622	1,59013
	Yüksek	31	9,1935	1,07763
	Çok yüksek	30	9,2000	1,06350
Empati	Orta	37	13,2162	2,05663
	Orta üstü	37	13,4595	1,65990
	Yüksek	31	12,4516	2,83829
	Çok yüksek	30	12,5000	3,09337
Hitabet	Orta	37	8,4054	1,58919
	Orta üstü	37	8,5946	1,30084
	Yüksek	31	8,4194	1,82161
	Çok yüksek	30	9,1333	,93710

Empati alt boyutunda en yüksek puan ortalamasının 13,4595 ile aile gelir durumu orta üstü olan öğrencilere ait olduğu, bunu sırasıyla 13,2162

ile orta, 12,5000 ile çok yüksek ve 8,4194 ile yüksek gelir seviyelerinin izlediği görülmektedir.

Hitabet alt boyutunda en yüksek puan ortalamasının 9,1333 ile aile gelir durumu çok yüksek olan öğrencilere ait olduğu, bunu sırasıyla 8,5946 ile orta üstü, 8,4194 ile yüksek ve 8,4054 ile orta gelir seviyelerinin izlediği görülmektedir.

Aile gelir durumuna göre, özel yetenekli öğrencilerin liderlik becerileri farklılaşmasına ilişkin varyans analizi sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8 incelendiğinde LİBÖ’nün grup dinamikleri, azim, öfke kontrolü, önderlik, empati, hitabet alt boyutlarında aile gelir düzeyleri açısından anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir.

Bununla birlikte sorun çözme alt boyutunda hesaplanan F değeri ( $F=4,217$ ;  $p<,05$ ), hedef belirleme alt boyutunda hesaplanan F değeri ( $F=2,782$ ;  $p<,05$ ), çekingenlik alt boyutunda hesaplanan F değeri ( $F=3,134$ ;  $p<,05$ ) ve yaratıcılık alt boyutunda hesaplanan F değeri ( $F=5,172$ ;  $p<,05$ ) ilgili boyutlarda gruplar arasında ,05 düzeyinde anlamlı bir farkın olduğunu ifade etmektedir. Bu alt boyutlarda grupların puan ortalamaları arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla TUKEY testi yapılmıştır.

Aile gelir durumu açısından, sorun çözme alt boyutundaki puan ortalamaları arasındaki fark incelendiğinde çok yüksek gelir durumu ile orta üstü gelir ve yüksek gelir durumları arasında ,05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşmanın olduğu Tablo 8’de görülmektedir. Bu bulguya göre aile gelir durumu çok yüksek olan öğrencilerin, sorun çözme düzeylerinin aile gelir durumu orta üst ve yüksek gelir grubunda bulunan öğrencilere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Aile gelir durumu açısından, hedef belirleme alt boyutundaki puan ortalamaları arasındaki fark incelendiğinde çok yüksek gelir durumu ile orta gelir durumları arasında ,05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşmanın olduğu Tablo 8’de görülmektedir. Bu bulguya göre aile gelir durumu çok yüksek olan öğrencilerin, hedef belirleme düzeylerinin aile gelir durumu orta gelir grubunda bulunan öğrencilere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

**Tablo 8. Aile gelir durumuna göre liderlik beceri düzeylerine ilişkin varyans analizi sonuçları**

Boyutlar	Gelir	KT	sd	KO	F	p	TUKEY
Sorun çözme	Gruplar Arası	265,328	3	88,443	<b>4,217*</b>	<b>,007</b>	Çok yüksek > Orta Çok yüksek > Yüksek
	Grup İçi	2747,220	131	20,971			
	Toplam	3012,548	134				
Grup dinamikleri	Gruplar Arası	43,477	3	14,492	1,727	,165	
	Grup İçi	1099,515	131	8,393			
	Toplam	1142,993	134				
Hedef belirleme	Gruplar Arası	113,516	3	37,839	<b>2,782*</b>	<b>,044</b>	Çok yüksek > Orta
	Grup İçi	1781,965	131	13,603			
	Toplam	1895,481	134				
Azim	Gruplar Arası	2,319	3	,773	,102	,959	
	Grup İçi	995,281	131	7,598			
	Toplam	997,600	134				
Öfke kontrolü	Gruplar Arası	32,902	3	10,967	,936	,425	
	Grup İçi	1535,513	131	11,721			
	Toplam	1568,415	134				
Çekingenlik	Gruplar Arası	136,601	3	45,534	<b>3,134*</b>	<b>,028</b>	Çok yüksek > Orta
	Grup İçi	1903,132	131	14,528			
	Toplam	2039,733	134				
Önderlik	Gruplar Arası	32,638	3	10,879	1,333	,266	
	Grup İçi	1069,095	131	8,161			
	Toplam	1101,733	134				
Yaratıcılık	Gruplar Arası	25,176	3	8,392	<b>5,172*</b>	<b>,002</b>	Orta > Orta üstü Yüksek > Orta üstü Çok yüksek > Orta üstü
	Grup İçi	212,558	131	1,623			
	Toplam	237,733	134				
Empati	Gruplar Arası	26,000	3	8,667	1,473	,225	
	Grup İçi	770,637	131	5,883			
	Toplam	796,637	134				
Hitabet	Gruplar Arası	10,880	3	3,627	1,716	,167	
	Grup İçi	276,853	131	2,113			
	Toplam	287,733	134				

Aile gelir durumu açısından, çekingenlik alt boyutundaki puan ortalamaları arasındaki fark incelendiğinde çok yüksek gelir durumu ile orta gelir durumları arasında ,05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre aile gelir durumu çok yüksek olan öğrencilerin çekingen olma düzeylerinin aile gelir durumu orta gelir grubunda bulunan öğrencilere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Aile gelir durumu açısından, yaratıcılık alt boyutundaki puan ortalamaları arasındaki fark incelendiğinde orta, yüksek ve çok yüksek gelir du-

rumları ile orta üstü gelir durumu arasında ,05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre aile gelir durumu orta, yüksek ve çok yüksek olan öğrencilerin, yaratıcılık düzeylerinin aile gelir durumu orta üstü gelir grubunda bulunan öğrencilere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmada elde edilen nitel bulgulara göre, özel yetenekli öğrenciler tarafından “liderlik” kavramı ile ilgili olarak toplam 68 adet geçerli metafor üretilmiş ve bu metaforlar üç kavramsal kategori altında toplanmıştır. Tablo 9’da araştırmaya katılan öğrencilerin, “liderlik” kavramına ilişkin ürettikleri metaforların kategorilere göre dağılımı verilmiştir.

**Tablo 9. Liderlik kavramına ilişkin metaforların kategorilere göre dağılımı**

Liderlik Metafor Kategorileri	f (%)	Liderlik Metaforları	f (%)
Kişi ve Meslek	162 (53,28)	Önder (40), Yönetici (34), Atatürk (26), Başkan (17), Rehber (8), Kendim (7), Kaptan (7), Öğretmen (6), Komutan (3), Lider (2), Padişah (2), İzci (2), Hitler (1), Rütbe (1), Taht (1), Görev (1), Kurtarıcı (1), Vazife (1), Babam (1), Emir (1)	20 (29,42)
Davranışsal Özellikler	115 (37,83)	İleri görüşlülük (15), Adil (11), Sorumluluk (7), Cesaret (7), Güç (6), Kararlı (6), Dürüstlük (6), Güven (5), Beyin gücü (4), Saygı (4), Hoşgörü (4), Hızlı çözüm bulabilme (3), Özgüven (3), Fedakârlık (3), Başarı (3), Çalışkan (3), Beceri (2), Azimli (2), Sözün geçmesi (2), Yaratıcı (2), Planlı (2), İrade (2), Sadakat (2), Soğukkanlılık (1), Koruyucu (1), Harika (1), Kusursuz (1), İkna yeteneği (1), Mutlu (1), Geleceği gören (1), Bilmek (1), Şahsiyet (1), Güzel davranış (1), Disiplin (1),	34 (50,00)
Sosyal Özellikler	27 (8,89)	Düzen (7), Eşitlik (3), Kontrol (3), Toplum (2), Seçim (2), Üstünlük (2), Millet sevgisi (1), Oy (1), Demokrasi (1), Dayanışma (1), Farklılık (1), Terbiye (1), Grup (1), Yardımlaşma (1)	14 (20,58)

Tablo 9’da görüldüğü gibi katılımcılar tarafından en çok tercih edilen “kişi ve meslek” olarak liderlik (%53.28) kategorisidir. Katılımcılar tarafından kullanılan metaforlarla ikinci sırada “davranışsal özelliklere” göre liderlik (%37.83), üçüncü sırada “sosyal özelliklere” göre liderlik (%8.89) kategorisi gelmektedir. Öğrencilerin “liderlik” kavramını en fazla, önder

(40), yönetici (34), Atatürk (26), başkan (17) ve ileri görüşlülük (15) metaforlarıyla anlattıkları görülmektedir.

## Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmanın amacı, özel yetenekli öğrencilerin liderlik beceri düzeylerini belirleyebilmek ve liderlik becerileri ile bazı değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Özel yetenekli çocukların liderlik becerileri ölçeği puan ortalamaları değerlendirildiğinde, ölçeğin tüm alt boyutlarında yüksek değerler aldıkları görülmektedir. Yapılan alan araştırmalarında, ortalama üstü zekânın liderliğin ön şartı olduğu, liderlerin yönettikleri gruptan daha fazla zekâyâ sahip olmalarının gerekliliğinin (Edmunds ve Yewchuk, 1996; Stogdill, 1981; Tannenbaum, 1983'den akt. Ogurlu, 2012) önemi vurgulanmıştır. 2013-2017 yıllarını kapsayan Üstün Yetenekli Öğrenciler için Meclis Araştırma Komisyonu Stratejik Eylem Raporunda da, özel yetenekli öğrencilerin yaşlarına göre daha üst liderlik becerilerine sahip olduğunu belirtilmektedir (Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM], 2012). İnsanın doğuştan getirdiği yetenekleri, potansiyeli, gizilgüçleri vardır (Bozgeyikli, Derin ve Toprak, 2016). "Altının kıymetini sarraf bilir" atasözü gereği, özel yetenekli öğrencilerde var olan liderlik yetisini geliştirecek eğitim programlarının ve eğiticilerin geliştirilmesi, ülke genelinde ortak uygulanması geleceğimiz açısından önemlidir. Liderlik geliştirmenin önemi günümüzde daha belirginleşmekte ve liderlik geliştirme stratejik bir gereklilik halini almaktadır.

Özel yetenekli çocukların cinsiyetleri açısından LIBÖ puanları değerlendirildiğinde, kız öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir. Özellikle grup dinamikleri, azim ve önderlik alt boyutlarında kız öğrenci becerilerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Acar (2007) tarafından 11 yaş grubu öğrencileriyle yapılan çalışmada Roets Liderlik Değerlendirme Ölçeği'ne göre kız öğrencilerin liderlik beceri puanları erkek öğrencilerden yüksek çıkmıştır. Karnes ve D'Ilio (1989) ve Winter v.d. (2001)'lerinin yaptıkları araştırmalarda liderlik becerileri açısından kızlar lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Akt. Ogurlu, 2012). İlköğretim düzeyindeki öğrencilerin liderlik davranışlarına göre cinsiyet açısından bir farkının olmadığını savunan çalışmalar da

mevcuttur (Kouzes ve Posner, 1997; McGhee, 2000; Posner ve Brodsky, 1994'den akt. Tüysüz, 2007).

Özel yetenekli çocukların gittikleri okul türü açısından LİBÖ puanları değerlendirildiğinde, grup dinamikleri ve çekingenlik alt boyutlarında devlet okuluna giden öğrenciler lehine anlamlı bir fark çıkmıştır. Ogurlu (2012)'nin yapmış olduğu araştırmada liderlik becerisi ile okul türleri arasında anlamlı bir fark oluşmamıştır. Özel yetenekli çocukların soyut ve iraksak düşünce yetenekleri erken yaşlardan itibaren geliştiği için zaman zaman grup içi iletişim ve farklı düşünce sorunları yaşayabilirler. Bu durumdaki çocuklar düşüncelerini kendilerine saklama yolunu tercih edebilirler (Ogurlu ve Yaman, 2010). Bu duruma göre, özel okula giden özel yetenekli öğrencilerin duygu ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşmada güçlük yaşadıkları düşünülebilir.

Özel yetenekli çocukların sınıf değişkeni açısından LİBÖ puanları değerlendirildiğinde, sorun çözme alt botunda 6. ve 8. sınıf öğrencileri ile 7. sınıfa giden öğrenciler arasında anlamlı bir fark çıkmıştır. Öfke kontrolü alt boyutunda ise 5,6. ve 7. sınıfa giden öğrenciler ile 8. sınıfa giden öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Yaratıcılık alt boyutunda 5 ve 6. sınıfa giden öğrenciler ile 7.sınıfa giden öğrenciler arasında anlamlı bir fark çıkmıştır. Bütün toplumlarda ergenlik dönemi problemlerin yoğunlaştığı bir dönem olarak gösterilmektedir (Kulaksızoğlu, 1990). Ergenlik döneminde yaşanan fiziksel, duygusal ve sosyal değişimler ergenlerin stresli olmalarına neden olmaktadır. Bu duruma bir de TEOG sınav stresi ve özel yetenekli çocuklardan beklentinin yüksek olması durumları eklenince üst sınıfların alt sınıflara göre öfke kontrolü sorunu yaşadığı ortaya çıkmıştır (Ersoy ve Deniz, 2016). Yaşanan dönemsel sıkıntıların yaratıcılık ve diğer boyutlara olan etkisi düşünüldüğünde, ergenlerin bu dönemi sorunsuz olarak atlatabilmesinin yollarının araştırılması gerekmektedir (Toprak ve Bozgeyikli, 2011).

Özel yetenekli çocukların kardeş sayısı ve kaçınıcı çocuk değişkenleri ile liderlik becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Day (1980) tarafından yapılan bir çalışmada, ilk doğan ya da son doğanın, arada doğanlara göre liderlik açısından daha avantajlı olduğu görülmüştür (Akt. Ogurlu, 2012). Ders dışı etkinliklere katılan öğrencilerin liderlik becerisi katılmayan öğrencilerle karşılaştırıldığında katılanlar lehine anlamlı fark bulunmuştur. Okul meclisi, kulüp çalışmaları, spor etkinlikleri

gibi imkânlar öğrencilerin liderlik becerilerini geliştirebileceği imkanlar olarak görülmektedir (Smith, Smith, ve Barnette, 1991'den akt. Ogurlu, 2012). Çalışmamızda düzenli sportif etkinliklere katılanların katılmayan öğrencilere göre liderlik becerileri puan ortalamalarının yüksek çıkması, okullarda ders dışı etkinliklerin önemini göstermektedir. Özel yetenekli çocukların aile gelir durumu açısından incelediğimizde, sorun çözme, hedef belirleme, çekingenlik ve yaratıcılık alt boyutlarında gelir durumu çok yüksek olan öğrenciler lehine anlamlı bir fark çıkmıştır. Eskicumalı ve Eroğlu (2001) araştırmalarında, ailenin gelirinin çocuklarının problem çözme yeteneklerinin gelişimine olumlu etkisi olduğunu yüksek gelire sahip aileler lehine anlamlı bir fark bulunduğunu belirtmişlerdir. Yaptığımız araştırmada özel yetenekli çocukların anne-baba eğitim durumu değişkenleri ile liderlik becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Çamdeviren (2014) yapmış olduğu araştırmada özel yetenekli çocukların ailelerinin, çocuklarının özel yeteneklerini fark etme, sorularını cevaplandırabilme, zihinsel, sosyal, duyuşsal ve kişilik özelliklerinin farkında olabilme, iletişim becerileri ve sorunlarını çözebilme gibi konularda güçlükler yaşadıklarını saptamıştır.

Özel yetenekli öğrenciler "liderlik" kavramına yönelik toplam 68 adet geçerli metafor üretmiştir. Öğrenciler ürettikleri metaforlarda oldukça etkili ifadeler kullanmışlardır. Bu durum liderlik ile ilgili metafor üretebilen öğrencilerin liderliğin anlamını derinlemesine düşünebildiklerini göstermektedir. Araştırma katılımcılarının 5,6,7 ve 8. sınıf öğrencileri olduğu dikkate alınırsa bu çocukların Piaget'nin gelişim kuramına göre soyut işlemler dönemine denk gelmektedir. Bu dönemin özelliği olarak, analiz etme, karşılaştırma, soyut ilişkileri bulma, özgün bir şey üretme, eleştirel düşünme gibi özelliklerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır (Senemoğlu, 2007). Öğrenciler en fazla önder (40), yönetici (34), Atatürk (26), başkan (17), ileri görüşlülük (15) metaforlarını üretmişlerdir.

Her bilimsel araştırmanın konusu ve kapsamı açısından bazı sınırlılıkları bulunur (Bozgeyikli, Toprak ve Derin, 2016). Bu araştırma da Kayseri ilinden yalnızca 135 kişilik bir örneklem ile sınırlıdır. Bunun yanında liderlik eğitimi ile ilgili ülkemizde yeterince çalışma yapılmadığı görülmektedir. Özellikle ilköğretim düzeyinde daha fazla ve geniş ölçekli çalışmalar yapmak alan ve ülkemiz açısından çok faydalı olacaktır. Liderlik bece-

rileri yüksek ve kabiliyetli kişilerin gelecekte önemli görevlere gelmesi geleceğimiz için büyük önem taşımaktadır. Özel yetenekli nesillerinin kabiliyetlerinden en üst düzeyde faydalanabilmesi için okullarda ve BİLSEM'lerde uzman kişiler tarafından özel yetenekli öğrencilere liderlik ile ilgili grup etkinlikleri ve seminer çalışmaları yapılabilir. BİLSEM'lerin hem nitelik hem de niceliksel açıdan gelişmesi desteklenmelidir. Belediyeler ve sivil toplum kuruluşları da özel yetenekli çocuklara ve velilerine liderlik becerileri konusunda alan uzmanı kişiler tarafından seminerler vermesi sağlanabilir. Araştırma BİLSEM'e devam eden ortaokul öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. BİLSEM'lere devam edemeyen nice gizli kalmış özel kabiliyetlere sahip bireylerinde keşfedilmesi gerekmektedir. Bu bireylere ulaşmaya ve sahip oldukları kabiliyetlerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılabilir. Liderlik becerilerinin geliştirilmesine yönelik çalışmaların erken yaşlardan itibaren başlatılması sağlanabilir.

## KAYNAKÇA

- Acar, S. (2007). Raven SPM Plus Testi ve Roets liderlik değerlendirme ölçeğinin 10-11 yaş geçerlik, güvenirlik, on-norm çalışmalarına göre üstün zekâlı olan ve olmayan öğrencilerin liderlik özelliklerinin karşılaştırılması (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aslan, H. ve Doğan, Ü. (2016). Üstün yetenekli öğrencilerin devam ettikleri okulları ile bilim ve sanat merkezine ilişkin metaforik algıları: karşılaştırmalı durum çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 335-350.
- Baykoç Dönmez, N. (2005). Üstün yeteneklilerin eğitimleri ve bilim sanat merkezleri. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1(2), 84-89.
- Beycioğlu, K. ve Aslan, B. (2012). Öğretmen ve yöneticilerin öğretmen liderliğine ilişkin görüşleri: bir karma yöntem çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18(2), 191-223.
- Bozgeyikli, H., Doğan, H. ve Işıklar, A. (2010). Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28(1), 133-149.



- Bozgeyikli, H., Derin, S. ve Toprak, E. (2016). Üniversite öğrencilerinin mesleki değer algıları. *International Journal of Contemporary Educational Studies*, 2(1), 139-156.
- Bozgeyikli, H., Toprak, E. ve Derin, S. (2016). Öğretmen adaylarının mesleki değer algılarının sıralama yargılarıyla ölçeklenmesi. *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 5(11), 204-225.
- Can, N. (2007). Öğretmen liderliği becerileri ve bu becerilerin gerçekleştirilme düzeyi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(1), 263-288.
- Çetinkaya, Yıldız, E. ve Toprak, E. (2007). Psikolojik danışman adaylarının empatik eğilim, utangaçlık, olumsuz değerlendirilme korkusu ve sosyal beceri düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, VI(2), 513-530.
- Çamdeviren, Ş. (2014). Bilim ve Sanat Merkezine (Bilsem) devam eden üstün yetenekli çocukların anne babalarının karşılaştıkları güçlükler: Sakarya ili örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Davashgil, Ü. (2004). *Üstün çocuklar, 1. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi seçilmiş makaleler kitabı*. Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 211-218.
- Demirçelik, E. ve Korkmaz, M. (2017). The relationship between the leadership styles of school managers and organizational cynicism according to the perceptions of secondary school teachers. *OPUS – International Journal of Society Researches*, 7(12), 33-53.
- Doğan, S. (2015). Üstün yetenekli öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Döş, İ. (2016). Lise öğrencilerinin görüşlerine göre okul müdürlerinin liderlik becerisi ölçeğinin geliştirilmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(1), 113-139.
- Emir, S. ve Acar, S. (2007). Zekâ-Liderlik İlişkisi: Üstün zekâlı olan ve olmayan öğrencilerin liderlik becerilerinin karşılaştırılması. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 189-201.

- Ersoy, E. ve Deniz, M.E. (2016). Üstün yetenekli çocukların öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 15(3), 1017-1030.
- Eskicumalı A. ve Eroğlu, E. (2001). Ailenin sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyleri ile çocukların problem çözme yetenekleri arasındaki ilişki. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 165-189.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Kılınç, A. Ç. ve Özdemir, S. (2016). *Liderlik kapasitesi*, Pegem Yayın, Ankara.
- Koç, İ. (2015). Bilim ve sanat merkezi'ne devam eden özel yetenekli öğrencilerin iletişim becerileriyle ilgili görüşleri. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 39-53.
- Korkmaz, M. (2006). Okul yöneticilerinin kişilik özellikleri ile liderlik stilleri arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 46, 199-226.
- Kulaksızoğlu, A. (1990). Gençlik çağı ve ülkemizde gençlik sorunları. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 133-144.
- Levent, F. (2012). Bilsen öğretmenlerine göre üstün yetenekli öğrencilerin sosyo-duygusal özellikleri. *Geleceğin Mimarları Üstün Yetenekliler Sempozyumu*. Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, 27 Nisan, Tekirdağ.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2016). *Özel Yetenekli Öğrencilerin Seçim Süreci Başladı*, Erişim tarihi: 20.11.2016, <http://www.meb.gov.tr/ozel-yetenekli-ogrenci-secim-sureci-basladi/haber/12270/tr>
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2016a). *Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi*, Erişim tarihi: 06.11.2016, <http://orgm.meb.gov.tr/>
- Ogurlu, Ü. (2012). Liderlik becerileri geliştirme programının üstün zekâlı olan ve olmayan öğrencilerin liderlik becerilerine etkisi (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ogurlu, Ü ve Yavuz, Y. (2010). Üstün zekâlı/yetenekli çocuklar ve iletişim. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 213-223.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-495.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

- Şenel, T. ve Aslan, O. (2014). Okul öncesi öğretmen adaylarının bilim ve bilim insanı kavramlarına ilişkin metaforik algıları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (2).
- TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi). (2012). Üstün yetenekli çocukların keşfi, eğitimleriyle ilgili sorunların tespiti ve ülkemizin gelişimine katkı sağlayacak etkin istihdamlarının sağlanması amacıyla kurulan meclis araştırması komisyonu raporu, Erişim tarihi:10.11.2016, <http://acikerisim.tbmm.gov.tr:8080/xmlui/handle/11543/129>
- Toprak E. ve Bozgeyikli, H. (2011). Öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerinin karşılaştırmalı incelenmesi (Erciyes Üniversitesi Örneği). *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 125-147.
- Toprak E. ve Selçuklu, A. E. (2012). Öğretmen adaylarının sosyoekonomik düzeyleri ile LYS puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *OPUS Turkish Journal of Social Policy and Labour Life Studies*, 2(3), 44-61.
- Tuncer, M. (2016). Yetenek mi? Zekâ mı? Üstün niteliklileri seçmeye eleştirel bir bakış. *Eğitime Bakış*, 12(37), 3-10.
- Tüysüz B. (2007). Öğrenci Liderliği Programı'nın 6. sınıf öğrencilerinin liderlik rolleri ve davranışlarına etkisinin incelenmesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

#### **Kaynakça Bilgisi / Citation Information**

Demirçelik, E., Karacabey, A. S. ve Cenani, A. D. (2017). Özel yetenekli öğrencilerin liderlik becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 399-425.